

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: УМОВА ТА КРИТЕРІЙ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

О. М. Суходоля,

д. держ. упр., заступник керівника управління моніторингу паливно-енергетичних ринків та проблем енергоефективності — департаменту з питань економічної, соціальної та екологічної безпеки Апарату РНБО України

Реалізації державної політики у тій чи іншій сфері життєдіяльності суспільства, застосування тих чи інших управлінських впливів здійснюється з боку держави на основі чіткого усвідомлення вагомості визначеної сфери діяльності для його безпеки. Зокрема, такою системою усвідомлення пріоритетів діяльності держави є система забезпечення національної безпеки.

Законом України "Про основи національної безпеки, України" визначено основні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Економічна безпека країни є визначальною серед пріоритетних напрямів забезпечення національної безпеки [1].

Аналізуючи нормативно-правові акти, аналітичні матеріали та наукові роботи з питань забезпечення економічної безпеки відзначається актуальність дослідження та встановлення обмеженого кола факторів впливу та критеріїв оцінки стану економічної безпеки країни [2—10]. Актуальність даної проблематики відобразилась у затвердженні "Методики розрахунку рівня економічної безпеки" (наказ Мінекономіки від 02.03.07 № 60). Проте слід відзначити суперечливість позицій та трактування різними посадовими особами змістовного навантаження та вагомості факторів впливу та критеріїв оцінки (інтегральних показників) економічної безпеки.

Мова йде про відсутність усталеного розуміння змісту та сутності об'єктивних процесів, що відбуваються в економічній системі країни, які відображаються через ті чи інші показники. Дана ситуація ускладнює узгодження позицій різних осіб, що приймають державні управлінські рішення, та відповідно, процес їх прийняття. Окрім того, об'єктивні зміни, що відбуваються у соці-

ально-економічному розвитку країни, зміщення центрів світового економічного розвитку, зміни укладів економіки призводять до зміни вагомості тих чи інших факторів (навіть їх змісту) чи відповідності визначених індикаторів реальному стану справ [9, 10].

Дана ситуація потребує змістовної дискусії, на наш погляд, навіть її інституалізації, серед науковців, державних службовців, політиків з питань методології оцінки економічної безпеки. Відсутність такої дискусії перешкоджає вдосконаленню як методики оцінки ризиків і загроз, так і визначення рівня економічної безпеки. Дана проблема потребує системних рішень як у розвитку теорії державного управління, так і у практичній діяльності державних службовців, і потребує серйозних досліджень.

У той же час у рамках заочної дискусії задачею даної публікації є наукове обґрунтування виключного пріоритету енергоефективності як умови та критерію економічної безпеки держави.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, ЗМІСТ ТА МЕТА

Останнім часом усе більшу роль у забезпеченні національної безпеки почав відігравати економічний потенціал держави, який дає змогу забезпечити експансію держави на міжнародній арені, накопичення ресурсів для обмеження негативного зовнішнього впливу, що є безпосереднім підтвердженням актуальності забезпечення економічної безпеки держави.

Досліджуючи зміст та проблеми державної політики з питань забезпечення економічної безпеки, слід відзначити наявність деяких протиріч у понятійному апараті та методологічних підходах щодо пріоритетів її забезпечення. Існує цілий ряд визначень поняття "економічна безпека" [2—7], що визначають її як:

— стан національної економіки, що дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз та здатність задовольняти потреби особистості, родини, суспільства, держави;

— сукупність умов і факторів, що забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність і стійкість, здатність до постійного відновлення і самовдосконалення;

— здатність успішно протидіяти економічному тиску ззовні, готовність вирішувати соціальні задачі, опираючись на поступальний розвиток національної економіки, ресурсну базу та надійні господарські зв'язки із іншими країнами;

— стан системи економічних відносин між суб'єктами господарювання, індивідами, державними інститутами як у рамках національної економіки, так і у сфері зовнішньоекономічної діяльності, що забезпечує можливість повної реалізації та захищеності економічних інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Не проводячи детальний аналіз та дослідження, визначимо лише складові елементи нашого розуміння "економічної безпеки", які у подальшому будемо простежувати у зв'язку із проблемою ефективного використання енергетичних ресурсів.

Отже, узагальнюючи приведені трактування, приходимо до відображення у змістовному навантаженні поняття "економічна безпека" таких основних елементів, як:

— існування системи діяльності людей, в рамках визначеної суспільно-історичної формації на базі існуючих продуктивних сил і виробничих відносин;

— здатність національної економіки до саморозвитку та прогресу;

— наявність достатніх ресурсів для реалізації відтворювальних процесів у всіх сферах застосування суспільно корисної праці та забезпечення "потреб суспільства";

— наявність можливостей самостійно формувати та здійснювати внутрішню та зовнішню політику.

Отже, у загальному випадку з точки зору економічної безпеки, мова йде про створення такої системи продуктивних сил і виробничих відносин (системи діяльності людей), які б забезпечили збільшення можливостей і ресурсів людини, суспільства, держави (розвиток економіки — для задоволення "потреб суспільства") та відносну незалежність щодо здійснення зовнішньої та внутрішньої політики.

У той же час енергоефективність економічної системи (система діяльності) є тією умовою, при якій країни виробляють максимальний рівень споживчих благ (задовольняє "потреби суспільства") при мінімально можливих затратах енергетичних ресурсів (забезпечення достатності ресурсів). При цьому відносна незалежність країни щодо здійснення зовнішньої та внутрішньої політики забезпечується через створення конкурентних переваг на світовій арені (збільшення обсягу утвореного ВВП) та збільшення

добробуту населення країни при мінімізації затрат ресурсів.

Таким чином, енергоефективність економіки є умовою, вагомим інструментом і критерієм економічної безпеки.

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК, ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ, ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ

Проведемо оцінку даного твердження з точки зору історичного аналізу впливу енергоефективності та рівнів споживання на економічний розвиток.

Оцінюючи темпи економічного зростання протягом історичних епох розвитку людства, можна говорити про їх різке зростання після 1800 р. [9, 10]:

- аграрне суспільство натурального виробництва (500—1500) — 0,0% (середньорічні темпи зростання на ВВП на людину — добробуту людини), 0,1% (темпи приросту ВВП);
- розвинене аграрне суспільство (1500—1700) — 0,1%, 0,3%;
- торговий капіталізм (1700—1820) — 0,2%, 0,6%;
- капіталізм (промисловий) (1820—1980) — 1,6%, 2,5%;
- сучасне "інформаційне" суспільство (1980—) — 1,73%, 4,1% (1980—2000 рр.) [188, 282];
- майбутнє суспільство знань — (подальше зростання рівня потреб людини).

Швидкі темпи зростання ВВП протягом останніх 100 років обумовлені промисловою революцією та початком активного використання ПЕР, особливо органічних ресурсів (вугілля, нафта, газ), що накопичувались з початку виникнення життя на планеті.

Початкові, природні умови життєдіяльності людської цивілізації передбачали оптимальні умови навколишнього середовища для проживання людини (температура повітря 18—21°C; рух повітря з швидкістю 0,2 м/с, відсутність прямого сонячного опромінення, відносна вологість 40—60%), які безпосередньо у природі спостерігаються у країнах із річною ізотермою 21°C. Сама така середньорічна температура відповідала місцям виникнення перших людських цивілізацій Єгипту, Індії, Межиріччя, Китаю [12].

Розселення людини на території із іншими кліматичними умовами обумовило зростання енергоспоживання людиною для створення бажаних умов проживання. Доступність джерел енергії сформувала агресивну, енергомістку модель розвитку економіки і поведінки людини. Різне зростання обсягів енергоспоживання, обумовлене так званими "культурними" потреби людини та формуванням індустрії задоволення особливих запитів індивідуума. Саме на задоволення цих потреб орієнтується сучасне суспільство та його економічна система, і тим самим стимулює попит на ці потреби (дорогі та великі автомобілі, житлові по-

мешкання, потреби в інформаційному забезпеченні, вибагливій (рідкісній) їжі та напоях, соціальному статусі тощо), що у результаті зумовлює прогресуючі темпи зростання енергоспоживання людством.

Сьогодні людство видобуває для споживання близько 10 млрд т н. е. всіх органічних ПЕР, і за останні 100 років ця цифра зросла у 21 раз [4—6], причому спостерігається випереджаюче зростання енергетичних потреб людства порівняно зі зростанням кількості населення планети в останні 100—120 років (у пропорції 2:1). При збереженні таких темпів зростання енергоспоживання людство вичерпає розвідані запаси ПЕР протягом 200—400 р. [5]. Людство стоїть на порозі серйозних криз, що потребує вжиття заходів з обмеження енергоспоживання для гарантування добробуту та сталого розвитку наступних поколінь.

Особливо відмітимо вплив поставок нафти, що уже спричинило ряд криз "західного" світу в ХХ ст., і, очевидно, буде головною рушійною силою світових процесів у ХХІ ст. На сьогодні саме нафта (її використання), визначає лице сучасної людської цивілізації. Нафта забезпечує стиль життя суспільства (якість життя — нафтохімія, хімія, автотранспорт тощо) і вичерпання її ресурсів зумовить зміну цього стилю життя. На сьогодні, людство споживає понад 3 млрд тонн нафти, причому близько 1 млрд припадає на США, решта ділиться приблизно порівну між країнами "золотого мільярда" та рештою країн світу, де останнім часом спостерігається швидке зростання споживання нафти.

Така ситуація все більше повертає до себе увагу та ставить питання: "Чи може бути подальше безупинне зростання матеріального споживання при обмеженні енергопостачання? Як довго може зростати матеріальний добробут без соціальних та природних катастроф?" [10, 11]. У подальшому будемо виходити із наступного:

— людство буде кількісно зростати до повного використання доступних йому енергетичних ресурсів. Енергія буде витрачатися як на забезпечення розмноження, так і на забезпечення реалізації "культурних" потреб людини, причому на другу частину буде витрачатися щораз більша частина спожитої енергії;

— вичерпання запасів викопних форм енергії зумовить зменшення чисельності людства та/або зменшення витрат енергії на "культурні" потреби. При подальшій "уніфікації" людства (глобалізації), за умови вичерпання запасів викопних форм енергії, визначена (менша) кількість людей розселиться на площі планети, де можливе використання енергії у формі прямого, "сучасного" випромінювання Сонця.

Перспектива вичерпання запасів

енергії все частіше змушує нас звертати увагу на дослідження науковців, які обґрунтовують наближення до межі можливого економічного росту (розвитку) людської цивілізації [10, 13—15]. Перспектива досягнення межі росту обґрунтовується через застосування до проблем глобальних економічних відносин знань інших галузей, зокрема використання законів термодинаміки та біофізичних принципів збереження маси та енергії. Коротко викладемо узагальнену позицію [9].

Природні фактори виробництва (енергія і матеріали) перетворюються суспільними факторами (капітал і праця) в товари й послуги для задоволення кінцевих потреб людини (збереження життя та "культурних" потреб). При перетворенні одна частина природних факторів використовується "корисно" для виробництва потреб і послуг, частина "некорисно" для підтримання та розвитку суспільних факторів (освіта, управління, відновлення капіталу), а частина втрачається. Оскільки обсяги потреб людини все більше зростають (сучасні принципи економічної науки базуються на тезі, що збільшення споживання є метою економічної діяльності!), то необхідно все більше залучати природних факторів виробництва, що призводить поступово до ускладнення процесів їх залучення до обігу (глибше копати, далі возити, більше утилізувати, більше витрачати відтворення ускладнених знань і технологій).

Дана ситуація відображається в загальному зниженні коефіцієнта корисної дії процесу "корисного" перетворення енергії, оскільки частка "некорисного" використання через зниження якості залучених природних факторів, збільшення прямих втрат (розсіювання енергії) та збільшення втрат на відтворення суспільних факторів постійно зростає. Крім того, за припущення, що біосфера є закритою системою, зростання ентропії закритої системи (у результаті розсіювання енергії, відходів) обумовлює потребу подальшого зростання використання природних факторів для збереження хоча б того ж обсягу "корисного" використання, що ще більше знижує коефіцієнт корисної дії процесу "корисного" перетворення енергії. Таким чином, виходячи з економічної парадигми, забезпечення зростання споживання на основі принципу ефективності економіки (зростання ККД "корисного" перетворення енергії) існує межа росту, оскільки намагання забезпечити збільшення виробництва товарів та послуг призводить до зростання використання природних факторів, що у свою чергу призводить до скорочення ККД "корисного" перетворення енергії, а відтак виникнення своєрідного "пробуксовування", тобто досягнення межі росту.

Після досягнення цієї межі людська цивілізація втратить свою головну рису, здатність штучно розширювати середовище своєї життєдіяльності. У такому випадку для підтримання мож-

¹ Світова ситуація з запасами енергоресурсів: найкраща забезпеченість геологічними ресурсами по вугіллю (близько 850 р.), гірша — по газу (270 р.) і найгірша — по нафті (180 р.). Значення досить умовні, оскільки важко врахувати наслідки подальшої розвідки запасів, можливої зміни рівня освоєння ресурсів тощо.

ливостей подальшого розвитку, збереження біосфери і її підтримки у вигляді самовідтворюваної системи необхідно знизити антропомерфний тиск на неї, що можливо тільки шляхом зменшення чисельності населення на землі (зменшення обсягу потреб) та переорієнтації науково-технічного прогресу на стримування розвалу біосфери.

Виходячи з цих міркувань, висловимо принципову тезу, яку необхідно покласти в основу діяльності суспільства (країни) у сфері забезпечення економічної безпеки: для формування тривалого, стабільного соціально-економічного розвитку країни енергоефективність має розглядатись не як інструмент "вирішення" проблем дефіциту енергетичних ресурсів в Україні (як на сьогодні сприймається вищими посадовцями), а як умова та критерій, що характеризують якість економічного розвитку держави та відображає її перспективи в конкурентному світовому співіснуванні та її майбуття.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ

Проведемо більш детальніше обґрунтування даної позиції через дослідження впливу енергоефективності на конкурентоспроможність країни у світовому конкурентному ринку [9]. Припустимо, що національна економіка являє собою закриту систему, на вхід системи подається енергія Y (ресурси), яка поперетворюється системою на виконану роботу A та витрачається на зміну внутрішнього стану системи U , що відображає ККД системи з перетворення енергії на "задоволенні потреби суспільства". Для нашого випадку беремо за виконану роботу рівень економічного (ВВП) та рівень культурного розвитку країни (КР), тобто матеріальну та духовну сторони потреб людини, як вхідні ресурси візьмемо природні (P — енергетичні та неенергетичні) та фінансові ресурси (F) і знання (Z), які є реінвестуванням результатів діяльності системи.

Внутрішній стан системи, тобто ефективність перетворення вхідних ресурсів на корисну роботу, визначається природними умовами розміщення країни (ΔU_n) та чисельністю населення ($Ч$), які приймаємо як даність, та рівнем ефективності економічної системи країни (ΔU_b), що визначається рівнем культурного розвитку (рис. 1). При цьому проведемо деталізацію схеми потоків енергії та представимо основні складові внутрішнього стану

з точки зору розділення технологічного складової, що забезпечує утворення матеріальної частини ВВП та складової, що забезпечує культурний розвиток суспільства.

Виходимо із тези, що держава зацікавлена в збільшенні корисної роботи системи (ВВП та КР), яка спрямовується на забезпечення потреб людини та самовідтворювальних процесів розвитку суспільства і безпеки суспільного розвитку (захист життя людини, створення накопичень на випадок надзвичайних ситуацій). Тоді, у випадку закритої системи, для збільшення на виході системи корисної роботи (ВВП на душу населення) та рівня культурного розвитку країни (КР) можливо застосувати:

— збільшення надходження у систему природних ресурсів, що при збереженні всіх інших параметрів системи постійними дозволить пропорційно збільшити корисну роботу системи;

— зменшення витрат на створення умов життєдіяльності суспільства через покращення технологічного забезпечення життєдіяльності у визначених природно-географічних умовах ΔU_n^T та світоглядній позиції суспільства ΔU_n^{KP} . Зазвичай ця складова є найбільш консервативна, оскільки обумовлюється чинниками, що знаходяться за межами можливого оперативного впливу;

— збільшення чисельності населення, що разом із збільшенням ресурсів та збереженням інших параметрів системи дозволить пропорційно збільшити корисну роботу системи. У випадку обмежень на наявні ресурси зростання корисної роботи системи можливе через зменшення витрат людини на життєдіяльність $Ч^Ж$ (використання праці засуджених, інфляційні процеси) або ж з фізичне знищення частини людей, які не виробляють корисного продукту $Ч_E^{ВВП}$ та $Ч_E^{KP}$ (уникнення витрат суспільства на утримання непрацездатних). У випадку неможливості здійснення таких управлінських впливів залишається лише єдиний шлях, підвищення ефективності процесів перетворення ресурсів і, зокрема енергетичних, у корисну роботу, що підтверджує нашу вихідну позицію;

— підвищення ефективності економічної системи суспільства (підвищення ККД перетворення енергії (ресурсів, праці) суспільством) із забезпечення економічного ΔU_b^T та культурного розвитку ΔU_b^{KP} та підвищення ефективності діяльності людини в

процесі утворення ВВП $Ч_E^{ВВП}$ та культурного розвитку $Ч_E^{KP}$. Це досить повільний процес поступового зростання ВВП та КР, але альтернативи цьому шляху, у випадку ізольованої системи, немає. Даний напрям дій також передбачає підвищення енергоефективності економічної системи.

Однак на сьогоднішній день ізольованих систем (країн) практично не існує, оскільки неможливо увявити ситуацію повної ізоляції країни від взаємодії з іншими країнами світу. У випадку відкритої системи, для збільшення корисної роботи системи можливо залучити додаткові ресурси із інших систем $P_{им}$. Однак у випадку вільних конкурентних відносин між відкритими (!) системами залучення імпортованих ресурсів можливе лише при умові коли корисна робота від залучених ресурсів однією системою буде більшою від корисної роботи, яка могла би бути отримана будь-якою іншою системою, тобто у випадку, коли витрати ресурсів всередині системи будуть менші, ніж у інших системах.

Для порівняння на сьогодні ефективність перетворення ресурсів Україною у корисну роботу є значно гіршою, ніж у країн її конкурентів. Порівнюючи енергоемність ВВП України (показником, за яким оцінюється енергетична ефективність національної економіки та її конкурентоспроможність з точки зору енерговикористання), з іншими країнами, необхідно зазначити, що енергоемність ВВП України в три — п'ять раз перевищує показники розвинених країн [5—8]. Порівняльний аналіз вказує на значне перевищення рівня енергетичних витрат на виробництво деяких видів продукції в Україні [9]:

— на більшості підприємствах теплоенергетики житлово-комунального господарства України, питомі витрати умовного палива на відпуск 1 Гкал теплової енергії становлять 170—185 кг, проти 145—150 кг у технічно розвинутих країнах, питомі витрати на подання питної води населенню перевищують у 1,8—2,6 раза аналогічні показники європейських країн, втрати тепла через огорожуючі конструкції будинків становлять 50% від загальних витрат, що у 2—3 рази перевищує витрати країн ЄС;

— у таких країнах, як Німеччина, Іспанія, Італія, Японія та інших питомі витрати палива на виробництво цементу становлять 100—115 кг у.п./т клінкера (сухий спосіб), у той час як в Україні — 170—180 кг у.п./т;

— при виробництві аміаку в Україні витрачають 271,5 кВт год/т, в Росії — 150—170 кВт год/т та в США — 90—100 кВт год/т;

— витрати енергоресурсів на виробництво продукції чорної металургії в Україні сьогодні перевищує аналогічний показник країн ЄС, Японії та США на 70%, наприклад, при виробництві сталі в Україні витрачають 110—130 кг.у.п./т, в Росії — 95—110 кг.у.п./т, в США — 36—40 кг.у.п./т;

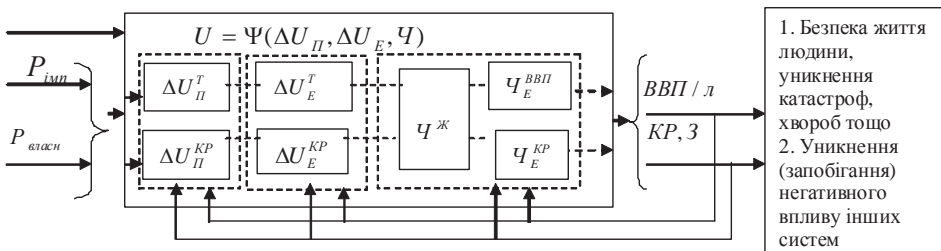

Рис. 1. Схема потоків енергії у системі

— фактичні витрати на енергоспоживання на виробництво 1 м² скла та на тонну цукру в Україні у 1,5—2 рази перевищує аналогічні показники країн ЄС;

— у хімічній промисловості перевищення рівня енергоспоживання показників країн ЄС становить: каустичної соди у 1,3—1,4 рази; кальцинованої соди та метанолу у 2,0—2,3; етилену у 2,8—2,3; технічного вуглецю 1 1,5—2,5 рази.

Така ситуація значно обмежує конкурентоспроможність вітчизняної продукції на світових ринках, стримує розвиток національної економіки та примушує забезпечувати конкурентоспроможність національної економіки за рахунок зниження складової витрат на оплату праці та ряду інших негативних факторів. В остаточному підсумку це призводить до обмеження можливостей модернізації виробництва, продовження використання технічно застарілого обладнання та втрат ринків збуту продукції через високу енергомісткість продукції.

Виходячи із мети системи забезпечення економічної безпеки, видається неможливим забезпечення конкурентної ефективності однієї системи за рахунок зниження витрат людини на життєзабезпечення $\chi_{E}^{\text{ж}}$ або погіршення технологічного забезпечення життєдіяльності людей. Знову ж практично єдиним шляхом залучення ресурсів на відкритому конкурентному ринку є підвищення ефективності економічної системи суспільства (зменшення витрат енергії на ΔU_{E}^{T} , ΔU_{E}^{KP} , $\chi_{E}^{\text{ВВП}}$, ΔU_{E}^{KP}).

Варто зазначити, що у випадку відкритої системи ефективність організаційно-інституційної основи діяльності суспільства має бути такою, щоб забезпечувати повернення іншій системі визначеного відсотку від використання ресурсів та зростання економічного та культурного потенціалу своєї. Крім того, у випадку відкритої системи можливі не тільки "позитивні" впливи інших систем у вигляді інвестованих ресурсів, коштів, знань, а й "негативні" B_{H} , що направлені на завдання шкоди системі. Для запобігання цієї шкоди виникає необхідність направлення більшої частки корисної роботи на уникнення (запобігання) негативного впливу інших систем, що ще більше зумовлює необхідність підвищення ефективності економічної системи діяльності суспільства.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ — ВИСНОВКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Існуюча парадигма пануючої економічної теорії, глобалізація економічних відносин дозволяє вільно переміщати капітали між країнами у пошуках найбільшого прибутку, і таким чином створюються умови для контролю окремих країн (група країн "золотого мільярду") над розвитком економічного потенціалу інших частин світу. Володіючи капіталами, окремі країни чи групи країн можуть визначати, чи буде розвиватись та чи інша країна

взагалі та які виробництва будуть у ній розвиватись. Так, ми можемо відзначити вплив країн "золотого мільярду" на розвиток ряду країн, їх спеціалізацію, зокрема: переважання виключно експортно-орієнтованих сировинних галузей (Венесуела, Кувейт, Саудівська Аравія, Росія), випереджаючим розвитком енергоємних галузей (Росія, Україна, Корея) чи швидкий розвиток мікроелектронної промисловості (Малазія, Тайвань, Сінгапур, Корея).

Людська цивілізація не може розвиватись без сільськогосподарської продукції, металу, електронних пристроїв, машин та механізмів, хімічних речовин, однак хто і на якій території буде це виробляти, встановлюється в умовах глобалізації, на основі пануючої парадигми теорії "політичної економії", а саме найбільшого прибутку при найменших затратах капіталу, у тому числі найменших затратах енергетичних ресурсів.

Щоб не потрапити до кола країн, що стають товарним чи сировинним придатком, Україні необхідно здійснити технічне переозброєння та структурну перебудову, забезпечити максимальне використання сучасних енергозберігаючих технологій та систем організації виробництва, з метою підвищення ефективності організаційно-інституційної основи діяльності суспільства (зменшення витрат енергії на ΔU_{E}^{T} , ΔU_{E}^{KP} , $\chi_{E}^{\text{ВВП}}$, ΔU_{E}^{KP}). Питання лежить у політичній площині, площині виживання нації, у позиціонуванні країни як сировинного придатку, який може бути відданий "на вимирання" при необхідності чи "своєї" частини світу, який на одному рівні з іншими приймає виклики сучасності та бореться з проблемами.

З цієї точки зору, енергоефективність національної економіки має стати критерієм енергетичної безпеки України. Більш того, ставленням до енергоефективності з боку суб'єктів господарювання можна визначити і їх ставлення до існування та перспектив української держави. Роль національного капіталу є надзвичайно важливою, адже місце України серед виробників та експортерів переважно сировинної та енергоємної продукції (металургія) обумовлена інтересами ряду фінансово-промислових груп (ФПГ), які впливають на вибір моделі розвитку та спеціалізацію країни в міжнародному поділі праці.

У випадку розгляду України як "тимчасового, штучного проекту", окремим силам впливу, фінансово-промисловим групам немає сенсу підвищувати енергоефективність економіки, національну конкурентоспроможність. Цілком ймовірно, їм легше відмовитись від цього завдання і виліку та асимілюватись із іншою суб'єктністю, залишивши Україну в якості об'єкта маніпуляцій.

У даному аспекті основні завдання органів державної влади в Україні лежать у площині усвідомлення національних інтересів у сучасних умовах світових економічних тенденцій та визнання політики енергоефектив-

ності пріоритетним напрямом соціально-економічного розвитку та забезпечення економічної безпеки. При створенні умов для розвитку галузей промисловості із високою добавленою вартістю, суттєвому підвищенні енергоефективності виробництва та сфери послуг місце України у світовому співтоваристві зміниться, знизиться також і енергомісткість ВВП країни, підвищиться рівень її економічної безпеки.

Література:

1. Про основи національної безпеки України: Закон України // Уряд. кур'єр. — 2003. — 30 лип.
2. Мунтіян В.І. Економічна безпека України. К.: КВІЦ, 1999. — 462 с.
3. Забезпечення енергетичної безпеки / РНБОУ, Нац. Ін-т проблем міжнародної безпеки. — К.: НІПМБ, 2003. — 264 с.
4. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) "Шляхи Європейської інтеграції" / Авт. кол.: А.С.Гальчинський, В.М.Геєць та ін.; НІСД, ІЕП НАН України, Мін-во економіки України. — К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. — 416 с.
5. Енергетичні потоки та ресурси / За заг. ред. акад. А.К.Шидловського. — К.: УЕЗ, 2003. — 472 с.
6. Паливно-енергетичний комплекс України в контексті глобальних енергетичних перетворень / А.К.Шидловський, Б.С.Стогній, М.М.Кулик та ін. — К.: УЕЗ, 2004. — 468 с.
7. Микитенко В.В. Енергоефективність промислового виробництва: Монографія. — К.: Об'єднаний ін-т економіки НАН України, 2004. — 282 с.
8. Лір В.Е. Енергетична складова конкурентоспроможності економіки України: Матеріали. конф. "Електроенергетика України: стратегія ефективності". — К.: Міжвідомча аналітично-консультативна рада з питань розвитку продуктивних сил і виробничих відносин, 2001. — С. 73—77.
9. Суходоля О.М. Енергоефективність національної економіки: методологія дослідження та механізми реалізації: Монографія. — К.: НАДУ, 2006. — 400 с.
10. Якість економічного зростання: Пер. с англ. / В.Томас, М.Дайламі, А. Дарешвар та ін.; Наук. ред. О.Кілієвич. — К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2002. — 350 с.
11. Вернадський В.І. Биосфера и ноосфера. — М.: Наука, 1989. — 261 с.
12. Семиноженко В.П., Копіло П.М., Остапчук В.М., Ровенський О.І. Енергія. Екологія. Майбутнє. — Х.: Прапор, 2003. — 464 с.
13. Моисеев Н.Н. Человек и ноосфера. — М.: Молодая гвардия, 1990. — 351 с.
14. Печери А. Человеческие качества. — М.: Прогрес, 1980. — 320 с.
15. Голанский М.М. Новые тенденции в мировой экономике // http://www.mnperu.ru/library/rvm2000/2000_7.pdf.